

NÉPMŰVELŐK EGYMÁS KÖZT

Önkéntes közösségi kultúrmunkák Csíkban

A honvédség bevonulása utáni első esztendő jórésze ünneplésben és ünnepi hangulatban telt el. Ennek elmúltával mintha pillanatra kiábrándulást érzett volna az újra egymásratalált magyarság. Meg kellett szokni, hogy a nemzeti érdek komoly, nehéz és céltudatos munkát kíván. A második magyar erdélyi év látszólag aléltásban, valójában tájékozódással telt el. A harmadikban megindult a munka. Nem a hivatalos magyar művelődéspolitikai tevékenységéről számolunk be e sorokban. A társadalom önkéntes vállalkozásait akarjuk megmutatni. A közösség nehezebben mozdul mint az állam hivatalos szervezete. De ha mozdul, együttes tevékenysége a közvélemény akaratát jelenti s cselekedetei mely nyomot hagynak a közönség arcán, akár eredményes munkájú, akár nem.

Fontos a test és lélek harmónikus együttnevelése. Csíkban erre is gondoltak, mert a később következő népi lélekformáló művelődési munkák mellett önkéntes *tömeg-testnevelés*ről adunk számot. Az Erdélyi Kárpát Egyesület csíkszeredei tagozatának keretében Székely Géza tervszerűen vonja be a népi fiatalság tömegeit a sí-sportba. Ez a munka Csíkban nagyon fontos. Az év nagy részében havas a táj, a sízés itt nemcsak szórakozás és jó testnevelés, nemcsak honvédelmi szolgálat, hanem kiváló gyakorlati eredményekkel kecsegtető népnevelés. Tudjuk, hogy Finnországban a sí fontos közlekedési eszköz. Csíkban is az lehet a nagy hó és hatalmas tél birodalmában. A falvakban megalakultak a sícsoportok, hozzáértők oktatják az ifjúságot, főként 12–16 éves fiúkat. A felszerelést, léceket a sízők maguk állítják elő, faragják. A munka 1941-ben indult, azóta hatalmas fejlődést ért el, minőségi és mennyiségi tekintetben egyaránt. A városok „Székely Kupa” csapatversenye az egyik legnagyobb magyar tömegverseny s e mellett az ideai csíkszeredei síversenyen már *kilenc falusi gyermekcsapat indult*. Az elkövetkező években remek ifjúsági mezőnyöket ígérnek a síversenyek Csíkből. Ez a fontos egészségfejlesztő, honvédelmi szolgálatot végző és gyakorlati ólokat szolgáló testnevelési ág lesz hamarosan Csík igazi testnevelő eszköze. Tudtunkkal először valósul meg hazánkban az igazi népi tömegtestnevelés.

A KALOT csíki munkája a legnemesebb értelemben vett népi hagyományművelés. Csíksomlyó mindig szellemi központja volt Csíknak. Az ott épült KALOT népfőiskolának is hatalmas kisugárzó ereje van, általa kezd visszatérni a népi fiatalság ősei hagyományaihoz, művészetéhez és nemes ízléséhez. Csík életének és multjának hatalmas tényezője a fa és a fával bántatás. A régi községi törvényekben mindig leszögezték, hogy a szolgálatba fogadott legény tudjon jól faragni. A somlyói népfőiskola valósággal „tanszéket” létesített a csíki népi faragóművészet megismerésének, gyakorlásának és továbbfejlesztésének. Szervácium Jenő szobrászművész vezetésével állandóan népes tanfolyamokat tartanak. Készülnek bútörök, használati tárgyak és művészi termékek, mindez a népi mult hagyományainak szellemében.

Másik tevékenysége a somlyói népfőiskolának a népi játékok, dalok, táncok életrekelése. Emlékeztet a két év előtt rendezett hatalmas szabadtéri ünnepség. Napjainkban három KALOT-regőcsoport járja Csík, Háromszék és Udvarhely vármegyét. Műsorukon legénybeszéd, népdal, népballada, népmese és tánc szerepel. Muharay Mihály és Molnár István kezdeményezései nyomán népi játékokat hoznak színre. A csíkszentsimoni legények regőcsoportja bejárta Alcsík legtöbb községét. Útjaik szervezését és lebonyolítását öntevékenyen maguk készítik elő és végzik el. A népfőiskola nem gyámkodik már felettük, szárnyukra bocsátotta őket az elindítás után s a legények azóta jól repülnek.

Csík megye tanítószolgálatának hatalmas elfoglaltságai: a tanítás, kántorizálás, leventeoktatás, iskolán kívüli népművelés és egyebekben kívül még sokféle közösségi kultúrmunkára van ideje. Megalakították a Székelyföldi Tanítók Fogyasztási Szövet-

kezetét. Ez az üzlet iskolászer- és könyvkereskedést nyitott s ma ötvézezer pengő értékét képvisel. A könyvkereskedésben csak jó könyv kerül árusításra, legfőképen az új és haladó szellemű magyar irodalom termékei. Ennek a szövefkezetnek továbbfejlesztése most folyik s általa még Csik igen sok kultúrintézménye megszületésnek lehetünk tanúi. Most szervezik a Székelyföldi Tanítók Hitelszövetkezetét is, mely önszegélyző pénztintézet, megerősödése után pedig művelődéstámogató pénztintézet szerepét kapja.

Az elmúlt nyáron a csíki tanítók munkaközössége táborozásokat tartott a megye különböző helyein. Műtörténeti jellegű tanulmányutat tettek a régi göröcsfalvi templomhoz. Kinn jártak a Bogáth-tetőn, mely a legrégebb csíki történelmi emlékek gazdag lelőhelye. Tanulmányozták továbbá a Gyergyóban fekvő Tászok-tető eddig megfejtetlen, hűnnak vagy mongolnak vélt, hatalmas kövekre rótt emlékeit. Asatásokat nem végeztek, ellenben a közetek fekvésének pontos meghatározása és leírása után az emlékköveket beszállították a gyergyóhodosi iskolába, hogy további pusztulásukat megakadályozzák.

A tanítók végzik a népművészeti emlékek, gyermekjátékok, népdalok, népszokások és hiedelmek gyűjtését. Két fonográfot igényeltek a közoktatási minisztériumtól, hogy a jellegzetes és ma is gazdag csíki népdalkincset pontosan lerögzítsék. Húsvétkor nagyszabású dalosversenyen vett részt a megye valamennyi népiskolája, amikor kizárólag magyar népdalokat s Bartók és Kodály műveit énekeltek. Elkészítették a tanítók ötven csikmegyei község monografiáját, a kéziratok a népművelési titkársághoz már be is érkeztek, most folyik tanulmányozásuk és elbírálásuk.

Folyamatban van a csikmegyei szórványmagyarok pontos és teljes nyilvánartásának elkészítése.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület csíki választmánya rendkívül tevékeny kultúrmozgalmat teremtett. Legnagyobb teljesítménye, hogy keretében összefogta mindazon eddig szertekalandozó erőket, amelyek áldozatos fajszeretettől áthatva különböző utakon igyekeztek használni népüknek. A csíki EMKE olyan egységes szervezet, melynek *munkatervében minden képzett és dolgoznívágó ember helyet talál*. Az EMKE megvalósítja Csikban mindazokat a feladatokat, amelyek egy öntudatos és tevékeny társadalomra hárulnak. Egységre hozza a társadalmi egyesületeket, előljár a jószándékú magyarok együttműködése terén, egységes tartalmat és formát ad a hazafias ünnepegeknek. Ügyel arra, hogy életünk külső megnyilvánulásaiól eltűnjének a nemzeti öntudatot sértő jelenségek. Igyekszik erősíteni a legjobb magyar szellemet, védeni a magyar ízlést, teret adni a magyar lélek megnyilatkozó tényeinek. Otthont létesít a legjobb magyar könyveknek és folyóiratoknak, hogy azokat mindenki megismerhesse. Előadóesteket tart tagjai képzése érdekében. Pályázatot hirdet a csíki középiskolák ifjúsága számára. A jelentős díjjal jutalmazandó tétel címe: „Egy székely család története.” Ezzel azt akarják, hogy az ifjúság mélyedjen el népe életében s hozza felszínre a székely család halhatlan nemzeti feladatokat végző történelmi érdemét. Elhatározta, hogy a következő télen nemcsak kiirtja a ponyvát a népi műkedvelő színpadokról, hanem ellátja korszerű és magyar darabokkal a falvak műkedvelőit.

Az EMKE tagjai *február eleje óta minden vasárnapjukat falun töltik*. Hétről-hétre ismétlődik ez a falumunka, amidőn a székely községek iskoláiban, vagy művelődési házaiban összegyűlt néppel megbeszélnek a mai idők legfontosabb nemzeti kérdéseit. Négy-öt előadó jut minden faluba, köztük nők is. A nemzeti öntudat védelme és fokozása mellett fontos gyakorlati kérdések megbeszélése is sorra kerül. Május végéig valamennyi csíki községben tartottak falunapot. Megható, amint idős férfiak, fiatal házasok és családapák, hétköznap ezer gonddal elfoglalt férfiak áldozák egyetlen pihenőnapjukat népüknek s maradandó nyomot hagy a résztvevőben az előadósték forró hangulata. Megérzi a nép, hogy az értelmiségnek ez a legjobb rétege csak adni akar s erős magyar szövetség létesül munkájuk nyomán a falu és város között. Meg kell jegyezni, hogy a falujárás a kezdeti lelkesedés óta nem lanyhult, hanem erősödött, céltudatosabb lett s gazdagodott. A falvak valóság-gal lelkileg készülnek fel az előadók fogadására.

Röviden felelni kell arra a felmerülő kérdésre is, hogy mi a titka ennek a sikeres és nagyjelentőségű művelődési tevékenységnek. *Itt van egy nép, amely a vele való törődést minden tekintetben megérdemli*. Amely az adott szellemi értékért hálás s azt kamatoztatja. Amely szapora s a legtöbb magyart termi a nemzetnek. Szaporaságával arányban kiváló életerejű, életkedvű, önfeláldozásra és *közösségi áldo-*

zatra hajlandó. Aki nem olvasta, utánaézhet annak, hogy számarányukhoz és vagyoni állapotukhoz viszonyítva a legnagyobb adományokat a csiki községek és városok adták a honvédcsaládok megsegítésére.

Itt van egy értelmiség, melynek túlnyomó többsége teljesen egy a székely néppel. Érti a fajta elindító melegét s buzog benne a népért való áldozatos kötelességteljesítés vágya. Külön ki kell emelni az önkéntes közösségi kultúrmunkák két vezetőférfiát: *vitéz Antal Aron* tanárt, az EMKE elnökét és *vitéz Miklós Gergely* tanfelügyelőt, a tanítók munkájának irányítóját. Mind a ketten törzsökös csiki székelyek, első nemzedékei a népből feltörő vezetőknek s tudásban, munkában és jellemben példaképei a nyomukban következőknek. *Páldy Róbert*

Szanyi legényekkel — Székelyföldön...

Az Országos Magyar Bokréta Szövetség negyedik országjáró útját március 1—10-ig rendezte meg. Csíkszereda, Gyimesfelsőlok, Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely és Kolozsvár helyőrségei és polgári lakossága részére 15 előadást tartottunk. Mint a szanyi bokréta vezetőjének, a tiznapos úton alkalmam nyílt bőséges tapasztalatokat szerezni. Mert ennek a felejthetetlenül szép és áldozatos útnak a kirobbanó sikerek mellett tanulságai és eredményei is vannak. Ezekből közlök néhányat.

Igazán megkapó volt az az őszinte lelkesedés és megbecsülés, amellyel a honvédség és a polgárság vezetői mindenütt fogadtak bennünket. Az állomásokon többnyire maguk a helyőrségi parancsnokok és a polgármester is megjelentek. Csíkszeredán honvédszenekar várta a vonatot és a várost fellobogózták. Mikor ünnepélyes keretek között — mint egyebütt is — megkoszorúztuk az országzászlót, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület képviselője, Csík vármegye alispánja hosszabb beszédben köszöntötte a bokrétásokat és ünnepi eseménynek minősítette, hogy az ország különböző vidékeinek népi csoportjai a Székelyföldet járják.

Sepsiszentgyörgyön a leányokat, menyecskéket családokhoz szállásolták el. 2—3 jutott egy-egy családroz. Legmelegebb, szinte könnyes szeretetet emlegetnek a leányok, menyecskék. Alig akarták elengedni őket.

Kézdivásárhelyen már napokkal előbb nem lehetett egyetlen jegyet sem kapni az előadásokra. A színház előtt székely tömegek paroláznak „anyaországbi” legényekkel, férfiakkal: „Isten hozott benneteket, testvérek!”

Igen, mindenütt nagyon érezték és tisztelték a magyar népi hagyományokban rejlő nemzeti erőt, amit éppen ilyen háborús időkben vétkes könnyelműség volna a magyar lélek erősítésére fel nem használni. Mindenütt felismerték a bokrétás körút nemzetnevelő hivatását!

A bokrétások maguk érezték át mindezt elsősorban. Nem törődve hideggel, sárral, sokszázkilométeres távolsággal, éjjelezéssel, szívesen vállaltak minden fáradtságot, zokszó nélkül túrtek itt-ott előforduló kényelmetlenségeket. Bármily fáradtak voltak is, amikor felgördült a függöny, lelkük mélyéről feltört az akarat: minden erőt beleadni a dal, a tánc ritmusába. És valóban magyar erőt sugárzott minden mozdulatuk. A közönség szeme először felcsillan a gyönyörű népviselet láttán, aztán a lelkük dalolt együtt a mi legényeinkkel, hogy végül szívük dobogása segítse dübörgő táncaink ritmusát. Szereplő és közönség összefonódott ezeken az előadásokon. A magyarság többezeréves keletről hozott kultúrája sziporkázott és gyújtotta fel a szíveket. A honvéd, akinek szemei felnyíltak a saját művészetének szépségei és értékei előtt, másnap már keményebben ragadta meg a fegyvert; és az a székelydiák, aki jegyzetfüzettel a kezében a falnak támaszkodva írt — hogy sikerült magyar dolgozatot írjon a látottakról —, öntudatlanul is a szívébe írta nemzeti értékeink megbecsülését.

Egy-egy ilyen körút a legjobb népművelő eszköz! A szeretfalva—dédai vasút óriási építési munkáit látva, minden előadásnál jobban megértettük az emberi tudás és akarat csodálatos hatalmát. A Maros-völgy vagy Gyimes szépséges panorámiának láttán a Teremtő mindenhatósága állott szemünk előtt. Nem egyszer hangosan kiáltottak fel a vonatban: „Istenem, de gyönyörű! Jaj, de szép! Ilyenkor látja az ember, hogy mi a haza, mit kell védeni, miért kell adót fizetni!” Megismerték „kinccses Erdélyt”, annak népét, amit másként talán sohase láttak volna meg. Az ország legkülönbözőbb vidékeiről való bokrétások megismerték egymást, beszéd közben egymás életét, az ország egy-egy általuk eddig ismeretlen részét. A sepsiszentgyörgyi Székely Múzeumban szakszerű vezetés mellett egy félnapot töltöttünk.